

**Alla
tidens**

2003

Minnesskrift

Sammanställd till jubileet
2003
70 år efter att Göteborg
upplät
Stora Varholmen
till koloniområde

Sture Mattsson

Äldre tid

I dag talar vi om stigande vattennivåer orsakade av miljöpåverkan. Vi kan konstatera, att för 6500 år sedan stod havsvattnet 26 meter högre än i dag runt Stora Varholmen. Endast Margaretatoppen stack upp.

Till de delar av öarna som syntes, kom jägar- och fiskarbefolkning från Danmark. På Grötö och Hönö har man funnit bronsåldersföremål, som är 3400 år gamla. I Tumledalen, Torslanda finns hällmålningar från ungefär samma tid.

I Torslanda och Björlanda har man funnit rester av stockbåtar, som är ca 3000 år gamla. Då stod vattnet 8 m högre än i dag. Den s.k. Kvillehedsbåten, som användes för ca 2300 år sedan, är tillverkad av en ekstam och är 10,7 m lång.

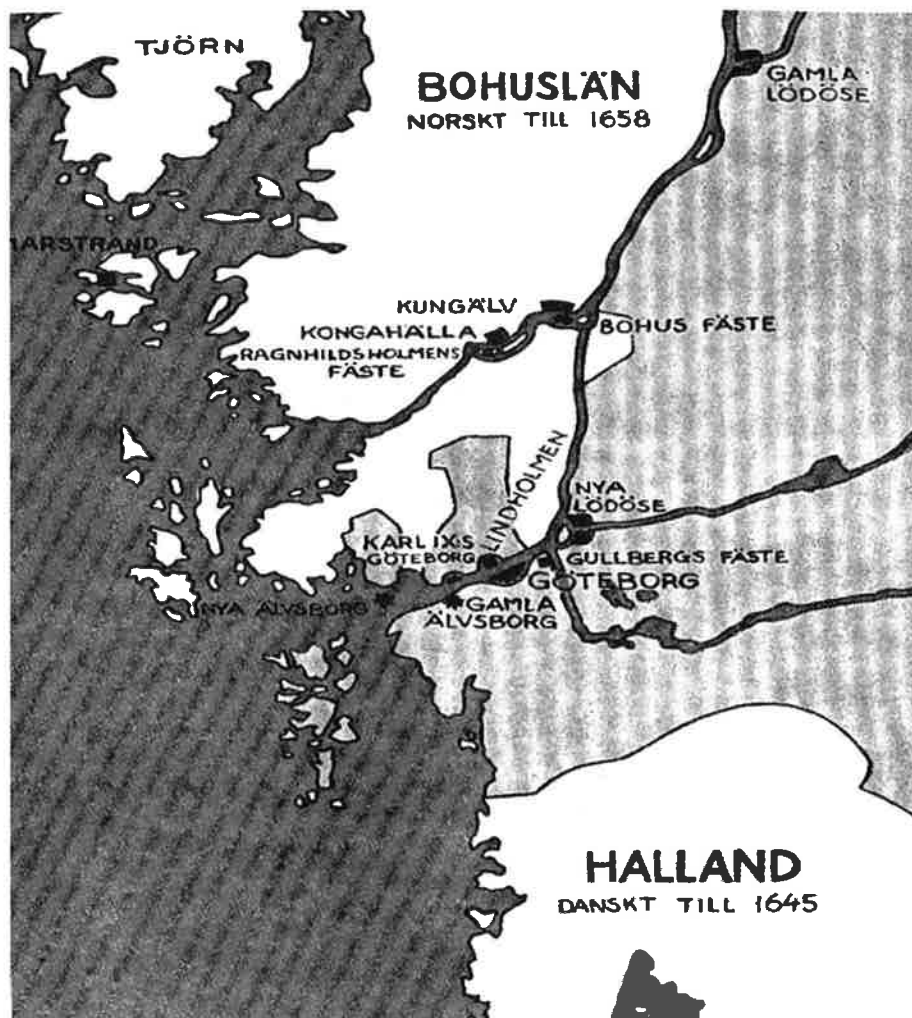
För 2000 år sedan, vid vår tideräknings början, hade vattnet sjunkit undan och stod bara 5 m högre än i dag. Då var stora delar av Varholmen över vatten.

Fast bebyggelse på öarna fanns troligen inte förrän på 1200-talet. Under sillperioden 1195-1250 bebyggdes bl.a. Öckerö. Området runt Öckerö var gränsland mellan Danmark, Norge och Sverige. Det förekom många stridigheter, framför allt vid Öckerö och de båda älvmyrningarna, Nordre älv och Göta älv. Sverige hade ingen gräns mot havet förrän Håkan Håkanson från Norge 1243 kom överens med Birger Jarl från Sverige, att svenskarna skulle få en korridor utefter södra älvstranden. Håkan grundade en träkyrka på Öckerö och anlade en borg på Ragnhildsholmen i Nordre älv.

Även Torslanda kyrka byggdes vid denna tid. Kyrkans dopfunt är från 1200-talet.

Det utkämpades många strider mellan de tre "broderfolken". Hisingen och Öckerö härjades och brändes under tiden fram till Kalmarunionen 1397, då det blev lite lugnare. I mitten av 1500-talet fanns tretton gårdar i Torslanda, varav tre låg i Hästevik.

Namnet Hjuvik anses komma av, att danskarna och då speciellt jutarna från Jylland använde viken som hamn. Härav Jutahamn, Julevik.

Götaälvsområdet från 1200-talets mitt till 1658. Varholmen var då norskt land.

Öarna, som tidigare var rika på skog, skattades nu hårt och uthuggningen och exporten av lövskog märktes tydligt i kustbandet. På 1600-talet var öarna och Hisingen nästan skövlade.

I år, 2003, var det så kallt, att man i januari kunde gå på isen över till Varholmen. Minst lika kallt var det 1658, när Karl X gick på isen över Lilla och Stora Bält. Detta resulterade i freden i Roskilde, då bl.a. Bohuslän blev svenskt.

Varholmen omnämns

1673 nämns "Wahlholmarna" första gången. "Vale" betyder stenkummel, vårdkas, vilket tyder på att här funnits utposter. Det vore ju naturligt om Varholmarna ingått i det militära signalsystemet med vårdkasar längs norska kusten. I 1748 års mantalslängd läser vi för första gången "Warholmen".

Sillperioderna

Den stora sillperioden började i mitten av 1700-talet med höjdpunkt 1795 och var över 1808. 1791 fanns i Torslanda socken 16 silsalterier och 13 trankokerier. På Lilla Varholmen fanns två salterier. Flera salterier och/eller trankokerier fanns på Stora Varholmen, Smedmansholmen, Bockeskär, Brattholmen och Mansholmen. På Bockeskär fanns även en lotsstation.

Saltning

Sillen fördes från båten och tömdes i bingar inne i salteriet. Den rensades och tömdes i kar, där den saltades. Av rensat kokade man tran. Till salterierna gick åt stora mängder salt, som till största delen importerades från Frankrike och Spanien. Även inhemsk produktion förekom. Då den krävde stora mängder bränsle var den begränsad. Den salta sillen exporterades sedan till Ryssland, Preussen och Pommern.

Trankokeri

Då silltillgången var större än man behövde eller hade möjlighet att ta hand om, kokade man tran även på hel sill. Trankokeriet bestod av en stor kittel under vilken man eldade, och i kitteln hällde man sillmassorna och vatten. Tranet flöt upp till ytan och skummades av till en "klartunna", för att efter ytterligare klarning tappas över på ektunnor. Kvar i kitteln blev "trangrums", som spolades ut i havet med stinkande miljöproblem som följd.

Tranet användes förutom till lysolja även till garvning, såptillverkning och matlagning.

*Vegas systerfartyg Capella
vid Bockeskär 1900*

Ur Björlanda Torslanda-
Hembygdsförenings arkiv

I slutet av 1800-talet började en ny sillperiod. AB Ishafvet hade sin hemmahamn på Bockeskär för två valfångstfartyg "Vega" och "Capella". Bolaget hade också byggt ett antal trankokerier, bl.a. ett på Lilla Bockeskär. Vega byggdes 1872 i Bremerhaven och såldes för deltagande i Nordenskiölds expeditioner. Efter dessa blev Vega åter fångstfartyg fram till 1903, då hon pressades ner av isen och sjönk utanför Grönland.

Det har i andra sammanhang gjorts gällande att fotot ovan föreställer Vega. På baksidan av originalkortet har Levander bl.a. skrivit: "Bildens är tagen från Lilla Warholmen och visar hur det såg ut i Warholmsundet år 1900 Ångaren (ångbarkskeppet) Capella lossas salsäck vid Bockeskärs strand".

Levanders tid

1892 köpte Frans Oskar Levander Stora Varholmen. Han var född 1849 i Falköping. När hans fru dog 1908, flyttade han för gott ut till Stora Varholmen (där hus nr 22 ligger idag) och började sitt Robinsonliv. Han hade djur och djurstallarna låg där hus nr 96 ligger idag.

Levander hade konstruerat och fått patent på en apparat för framställning av gödselämnen. Apparaten som han kallade koncentrator, demonstrerades på Göteborgsutställningen 1891 i Skräppekärr. När sillperioden kom i slutet av 1800-talet, växte det snabbt upp trankokerier efter hela Bohuskusten. Levander byggde en liten försöks-fabrik på Lilla Varholmen eller Bockeskär. Sedan byggde han på Stora Varholmen sillguanofabriken Clupea, efter det latinska namnet på sillsläktet. Resterna av anläggningen stod kvar när Göteborg köpte ön 1930.

Sillperioden i slutet av 1800-talet var kort, och alla de guano-fabriker som fanns efter Bohuskusten på 1890-talet försvann ganska snart.

Med sin koncentrator förvandlade Levander mycket av det avfall som samlades runt guanofabriken till jordförbättringsmedel. Levander dränerade och grävde upp jordlappar, där han odlade potatis och annat.

Han ägnade sig också åt fiske och sjöfågeljakt, men hade också tid för sällskapsliv och festligheter ute på ön.

Guanofabriken 1910

Ur Björlanda-Torslanda
Hembygdsförenings arkiv

Levander hade alltid varit förtjust i barn, och under sina sista år drömde han om, att få göra Varholmen till en sommarkoloni för barn. Efter hans död 1929 upptäcktes ön av folk från Göteborg, som gjorde strandhugg där under sommarsöndagarna.

Origo och koloniföreningen

Göteborg köpte Stora Varholmen 1930 av dödsboet för 15.000 kr för att göra den till en ordnad campingplats. Nykterhetsföreningen Origo fick 1933 besittningsrätt till ön för att använda den till camping. Den "lösa söndagspubliken" fortsatte att komma och det uppstod en hel del kontroverser, men så småningom upphörde dessa oönskade besök.

Lott nr 22 och 23 år 1934.

Från början var det planerat för camping med tält, men snart ville man bo bekvämare. Därför ansökte man hos Göteborgs stad att få bygga små sportstugor. Man fick nej, men efter en del turer och gruff gavs tillstånd att uppföra högst trettio hus. 1934 hade de stugägare, som inte var medlemmar i Origo, bildat Föreningen Stora Varholmen. Det uppstod konflikter mellan de båda föreningarna. Origo fick 1934 förlängt sitt kontrakt till 1943. Man fick samtidigt tillstånd att öka

antalet stugor till 75. 1939 sökte Föreningen Stora Varholmen inträde i Föreningen Göteborgs Koloniträdgårdar (FGK), men fick avslag med hänvisning till att det fanns kontrakt med Origo till 1943.

Med hjälp av pengar från Arbetslöshetskommissionen (AK) ordnades ett slutet arbetsläger för 40 arbetslösa ungdomar under 1934 och 1935. Dessa ungdomar anlade vägar, brunnar och bryggor på ön. De bodde i baracker, speciellt byggda för ändamålet och utformade som radhuslängor. Dessa baracker hyrdes sedan ut fram till mitten av 1980-talet. Det kortare radhuset, som låg vinkelrätt mot berget, revs 1979 och det längre, som låg utefter berget, där nuvarande båtuppläggningsrampen ligger, revs 1988.

1943 väcktes förslag att Föreningen Stora Varholmen skulle bilda en ekonomisk förening i syfte att överta skötseln av ön. Året därpå registrerades Föreningen Stora Varholmen upa hos Länsstyrelsen. Den nybildade föreningen skrev 1945 till Drätselkammaren om att få överta arrendet, när Origos kontrakt utgick 1946. Men Drätselkammaren erbjöd istället Föreningen Göteborgs Koloniträdgårdar att överta kontraktet och Stora Varholmens havsbadskoloni blev 1946 en lokalförening, ansluten till FGK.

Stugorna

Ursprungligen var det projekterat för tre typer av hus. Typ 1 hade storleken 5 x 3,6 m medan typ 2 och 3 hade storleken 6 x 4 m. Det var en del som rynkade på näsan åt den "funkisstil", som arkitekten givit samtliga hus. En del ansåg att de såg ut som kaninburar.

Allt material fick transporteras från staden med båt. Det hyvlade virket transporterades på båten, medan det ohyvlade bogserades efter båten.

1947 fick man av kommunen tillstånd att bygga in verandan efter upprättade typritningar. 1979 fick man tillstånd att bygga till rum för mulltoalett. 1994 blev det godkänt att ändra från de mycket platta taken till att bygga s.k. sadeltak.

I dag finns inga hus som har kvar sin ursprungliga yttre form, utan alla är mer eller mindre tillbyggda. Nu får husen vara 50 m² med 12 m² altan.

Hus 55 år 1995

Djur och natur

Vi har ett rikt djurliv på vår ö. Fåglarna dominerar och är nog de som uppskattas mest. Vi har fiskmåsar, gråtrutar, havstrutar, strandskator, knölsvanar, ejdrar, sädesärlor, svalor och rapphöns. Under senare år har ejder och rapphöns kraftigt decimerats av minken. Men även den tidigare så illa omtyckta haren har fallit offer för minken och våra små odlingar skonas. Trots jakt och fällor är minken ett stort hot mot vissa arter på ön. Varken den eller truten tycks tyvärr ge sig på de spanska skogssniglarna, även kallade mördarsniglar, som fått fotfäste på ön sedan några år tillbaka och härjar i våra trädgårdar.

Ön har tidigare haft häckande tornfalkar, men på senare år är det skarvar, eller ålekråkor, som de ibland kallas, som blivit en vanlig syn runt vår ö. I vattnet trivs strandkrabbor, som barnen uppskattar att fiska upp och släppa i. Vad krabborna tycker om detta vet vi inte, men de tycks i alla fall inte må sämre, än att de finns kvar år efter år. Längre ut finns bl.a. vitling, makrill, torsk, skrubba, rödspätta, havsöring, krabbtaskor och hummer. Fiske från småbåt och med kastspö var tidigare en vanlig sysselsättning för många här ute, men på grund av det minskade fiskbeståndet har intresset för fiske avtagit. Fram till 60-talet rökte man fisk i stor skala, vilket tog hårt på enbuskbeståndet. Det minskade fisket har gjort att fisk röks allt mindre och enarna är inte längre utrotningshotade.

Av de fyrfota djuren har vesslor, grävling, mård, iller och räv besökt vår ö, men det har även förekommit större djur, som älg och hjort, som simmat över och gjort korta besök.

När staden övertog ön 1930 var det kallt. 1934-35 planterades ett 50-tal björkar och rönnar från Delsjöterrängen. Numera finns flera träd av ansevärd storlek bl.a. björk, ek, ask, gran, säl, poppel och körsbärsträd. Slån, nypon och hagtorn kan nämnas bland buskarna. Blommor finns i mängd. Gräslök växer vilt tillsammans med trift, tjärblomster, mjölkört och prästkragar. Även en del mindre allmänna arter, som marrisp och strandkvanne finns. Om den sällsynta tistelborren, som man fann på 50-talet, när man grävde grunden till affärshuset vid bryggan, eller om strandkål och kärrtörel, som fanns på 40-talet, finns kvar i dag är osäkert.

Oljehamn

1968 meddelade kommunen, att man hade planer på industriutbyggnad på Hisingen vid Hjuvik. 1970 redovisades planer från Göteborgs hamn att bygga en oljehamn på västsidan av Varholmen för att kunna ta in stora tankbåtar. För att kunna tömma dessa båtar skulle ett bergrum sprängas ut i Varholmsberget. Vägar skulle dras via Smedmansholmen till Lilla Varholmen. Dessa planer oroade sedan Varholmsborna i flera år.

Först 1974 kunde man blåsa faran över. Då beslutade kommunstyrelsen att godkänna ett program för kommunal markanvändning, där Stora Varholmen reserveras för fritidsändamål.

Vatten och avlopp

1959 drogs vattenledning från Hjuvik ut till Öckerö via Varholmen. Kolonisterna på Varholmen talade då om, att koppla på en anslutning för att få "stans" vatten på ön. Man avstod dock från detta, då det skulle bli för dyrt. De befintliga brunnarna fick duga ett tag till. 1968 hade problemen med brunnsvattnets tillgång och kvalitet blivit stora. Ekonomin hade blivit bättre och då begärde man och fick tillstånd, att göra en anslutning på stadens vattenledning. Plastledning med ett antal tappställen lades ut över ön. Nu fanns tillgång på färskt vatten under sommarsäsongen. Antalet tappställen utökades efter hand. 1983 lades en förstärkning ut, för att få bättre tryck på vattnet till de högst belägna husen.

Till årsmötet 1987 lades en motion om vatten till varje hus (tomtgräns). Den motionen avsågs på grund av att vattentrycket var för lågt och ledningarna delvis för kläna, för att utöka antalet vattenposter. 1989 kom ett förslag i samma ämne och då beslöt årsmötet att bygga ut ledningen samt fastställde målet att få fram vatten till tomtgränserna.

Sommaren 1989 förstärkte Öckerö kommun vattenledningen som går över Stora Varholmen. Detta medförde, att vattentrycket kunde ökas och att man kunde få vatten året runt i mätarhuset.

Under 1990 lades grövre vattenledningar på vissa sträckor. Nu fanns förutsättningar för fler vattenposter och på årsmötet 1997 togs frågan åter upp. Årsmötet beslutade då att utöka antalet vattenposter med 6-7 st. och att avvakta med vatten till tomtgränsen.

2002 beslutade årsmötet på styrelsens förslag, att fasta vattenledningar skall dras fram från huvudledningen till varje kolonilott/hus. Husägaren får själv bestämma var han/hon vill ha sin vattenkran. Dessa kranar måste självklart även i fortsättningen sitta på utsidan och får inte placeras inne i husen.

Tvätt- och diskvatten har under åren slagits ut i naturen, ibland via s.k. diskbänksavlopp. 1991 dök frågan om avlopp upp. En avloppsgrupp bildades som lämnade ett förslag om att bygga nio pumpstationer och ledning över till Hjuvik. Materialkostnaden beräknades till 18.500 kr. Byggnadsnämnden avlog förslaget 1994. Den förordade istället ekologiska lösningar och menade, att man skulle behålla karaktären av koloniområde.

Affären

I januari 1953 kom ett förslag om, att bygga ett nytt affärshus istället för det som då fanns på nuvarande kolonilott nr 96. Styrelsen fann, att även om det var angeläget med en ny affär så skulle det bli dyrt och föreslog årsmötet att uppskjuta frågan.

Årsmötet 1953 beslöt att inte gå vidare, men uppdrog åt styrelsen att följa utvecklingen.

I arbetsplanen för 1954 lade styrelsen fram en plan för att förbättra de ekonomiska förutsättningarna för ett ev. affärsbygge. Man föreslog en arrendehöjning med 15 kr (från 30 till 45 kr, d.v.s. 50%) från 1955.

Årsmötet 1954 beslöt att tillsätta en byggnadsberedning. Frågan om arrendehöjning bordlades till dess att beredningen kommit med förslag. En ritning på en tänkt ny affärsbyggnad presenterades. På mötet var det flera som tyckte det skulle dröja för länge, innan man kunde få ihop erforderligt kapital till bygget. Man ville skynda på kapitalanskaffningen genom tecknande av andelar.

Byggnadsberedningen föreslog i en skrivelse till medlemmarna i augusti 1954 en arrendehöjning på 20 kr/år. Dessutom vädjade man till medlemmarna att göra en förskottsinbetalning 1955 på 100 kr för fem år. Byggekostnaden beräknades då till 15.000 kr.

Årsmötet 1955 beslöt att göra en extra uttaxering på 20 kr/år. Medlemmarna förklarade sig villiga att göra arbetsplikt för att uppföra affärshuset. Under 1955 pågick ett intensivt arbete för att planera affären och få fram erforderligt kapital. Nu hade man en grundligare kalkyl

som slutade på 24.000 kr. Ansökan om lån hos FGK avslogs och inte heller någon bank var villig att låna ut pengar till projektet.

Nu var man nära att ge upp planerna på en affärsbyggnad. Som en sista utväg beslöt man att fråga medlemmarna, om de var villiga att låna ut pengarna så att säga till sig själva. På ett extramöte 10 juli 1955 kunde man konstatera, att tillräckligt många var villiga att ställa upp med pengar och arbetskraft, så man beslöt att starta bygget. Ordföranden avslutade det mötet med *"att dagens beslut var ett av de mest betydelsefulla i föreningens historia"*.

I juli månad 1955 togs det första spadtaget för den nya affären. Det visade sig då att medlemmarna inte betalat in de utlovade pengarna i den takt som erfordrades. En av kolonisterna erbjöd sig då att ställa upp med en garanti på 2.500 kr.

I december 1955 kunde man konstatera, att arbetet förflutit programenligt. Det hade varit svårt att få alla medlemmar att göra sin arbetsinsats och höstens utgifter hade varit större än de influtna medlen. Man hade tagit i anspråk 1.000 kr av garantipengarna. Arbetsplikten som fastställts till 8 timmar per kolonist för 1955 ökades till 12 timmar för 1955 och 1956. Då ekonomin var mycket ansträngd, vädjade styrelsen på årsmötet till medlemmarna att så fort som möjligt betala in årsavgiften för 1956.

Arbetet fortskred under våren 1956 och affären invigdes lördagen den 28 juli med kaffe, läskedrycker och dopp. En sångkör med yngre förmågor från Varholmen medverkade och högtidstalet hölls av huvudföreningens ordförande.

Försäljningen av den gamla affären hade blivit fördröjd, så styrelsen fick ett lån från FGK på 3.000 kr tills dessa pengar flöt in.

På årsmötet 1957 lämnade byggnadsberedningen en slutrapport. Man konstaterade att kostnaden för affären blev 26.300 kr samt att kolonisterna hade lagt ner över 2000 arbetstimmar. Finansieringen skedde med lån från medlemmarna, 13.000 kr, försäljning av den gamla affären 5.000 kr samt extra utdebitering av 20 kr/år och kolonist. För att kunna jämföra kostnaden i dagens penningvärde får vi multiplicera med c:a tio.

Om man dessutom betänker att det då var längre arbetstid, kortare semester och inga fria lördagar, är byggnaden ett bevis på vad god samarbetsanda kan uträtta. Man kan inte annat än känna beundran för dessa insatser.

En av kolonisterna klädde 1968 affärsbyggnaden med grå plastpanel.

Invigning av affären år 1956

Foto Hilmer Dahlgren

Affärsrörelse drevs fram t.o.m. 1979. Därefter gjordes affärslokalen om till verkstad och lager för föreningens materiel och verktyg. Bostadsdelen hyrdes ut. 1989 avslogs en motion om att åter starta affärsverksamhet. Däremot började man 1992 med godisförsäljning i kiosken vid dansbanan en timma onsdagar och lördagar under sommaren. 2002 beslöt årsmötet, efter förslag från styrelsen, att sälja affärshuset som kolonistuga, men att hyra styrelserummet och verkstaden av den nye ägaren. Styrelserummet skall byggas om till traktorgarage.

Huset såldes under våren 2002. Den nya lotten fick nummer 97.

El

Stora Varholmens fyr som uppfördes 1884 elektrifierades 1961, och året därpå fick affären elström. Varholmsborna fick därefter möjlighet att koppla in sig på elnätet och få elektriskt ljus, kylskåp, frys mm.

Men även el har sina risker. 1992 blev det överslag i luftledningarna med påföljd att en brand uppstod i ett av husen. Branden kunde snabbt släckas. Skadorna begränsades till det antända huset, som fick genomgå en rejäl renovering efteråt.

Bryggorna

Kommunen anlade en träbrygga redan 1933 på udden vid Mansholmen, så att skärgårdsbåtarna till Norra skärgården kunde lägga till. 1977 byggdes, med bidrag från kommunen, en ny betongbrygga intill den befintliga träbryggan på ostsidan av ön. Betongbryggan kompletterades 1983 med ett lägre parti. 1993 byttes resten av den gamla träbryggan ut mot en ny.

Det gamla väntskjulet hade varit med så länge någon kan minnas och hade fått sina skavanker. Men 1999 stod en ny fin vänthall på plats tack vare ett uppoffrande arbete av en av våra kolonister. Vi kallar det "bryggshuset". Vid det AK-arbete som gjordes på 30-talet

anlades en brygga i norra viken (den kallas fortfarande för AK-viken). Den bryggan trafikerades under 50-talet med passagerarfärjor på väg mellan Hjuvik och nordöarna. AK-bryggan revs 1966.

Båtklubben anlade 1967 en brygga för småbåtar söder om affärsbyggnaden.

1974 fick båtklubben tillstånd att lägga ut en pontonbrygga i viken mot Hjuvik.

"Brygghuset" år 2001

Toaletter och sopor

På ön fanns ett antal offentliga torrdass samt brännugnar i cement för eldning av brännbart hushållsavfall. Skärpta miljökrav medförde, att våra gamla torrdass dömdes ut. Nya moderna förmultnings-toaletter inköptes och monterades i de gamla torrdassen mellan 1978 och 1982.

1988 fick vi inte längre elda avfall i våra brännugnar. Dessa revs därför och ersattes med en sopcontainer vid bryggan, där även igloor för glasinsamling numera är uppställda.

Vägarna

Vägarna som anlades av AK-arbetarna på 30-talet bestod av sand och krävde mycket underhåll. När det regnade förde vattnet med sig all sand från backkrönen ner i dalarna, och Varholmsborna fick med kärror och spadar föra den tillbaka. Tala om Sisufosarbete! 1963-66 lade vi oljegrus på vägarna, och det var en stor lättnad, när alla vägarna var belagda. 1967 kompletterades vägarna med vita kantlinjer för att öka trafiksäkerheten. Men även oljegruset var utsatt för vädrets påfrestningar, och under åren 1983-87 lade vi ut 200 ton oljegrus på våra vägar. Till detta arbete hade föreningen köpt in den första minitraktorn till ön. 1992 hade den traktorn tjänat ut och en ny

Leverans av oljegrus 1984

inköptes. Den höll till 1999 då föreningen och båtklubben gemensamt köpte en tredje traktor, som var utrustad med klippaggregat för gräsklippning.

Dans, lek och fritid.

Dansbana eller ej diskuterades på 30-talet, men först 1948 blev den byggd. 1961 kompletterades den med en kiosk. 1966 var den i så dåligt skick att den revs.

Året därpå kunde den åter tas i bruk, ombyggd och renoverad av kolonisterna. 1977 byggdes tak över och sattes korrugerad plast runt sidorna. Ett arbete som leddes och utfördes av en av våra kolonister. 1980 försågs dansbanan med belysning, och ny glasfiberarmerad plast sattes upp.

Midssommar år 1995

Under somrarna har dansbanan, beroende på väder och intresse, utnyttjats till vatten-, räk-, och grillfester samt kräftskivor. På senare tid har nya inslag som pubaftnar varit uppskattade. Dansbanan lånas också för privata firanden av olika slag.

Midsommar är och har varit en stor helg på Varholmen. Den är omgiven av traditioner. Firandet börjar med att vi klär och reser stängen. Sedan tågar vi runt ön med flaggor, ballonger, musik och sång. Dans kring stängen väntar, när vi gått runt. På kvällen träffas vi åter för dans på dansbanan till levande musik.

På midsommardagen tävlas i traditionella grenar som t.ex. säcklöpning, lagskidåkning och badbollssparkning. En ny gungställning och sandlåda kom på plats 1996. 2002 utökades lekredskapen med rutschkana och vippunga.

Halvårsmötet 2000 beslöt, att en boulebana skulle anläggas nedanför norra helikopterlandningsplatsen. Banan stod klar i juli och året efter kompletterades banan med stolar och bord. Boulebanan utnyttjas flitigt för motion och samvaro. Att den dessutom är vackert belägen med havsutsikt gör den inte mindre attraktiv.

Vattenfest år 1982

Foto Lena Assmundsgård

Sjöbodar

Efter många års diskussion och utredande om lämpliga platser, beviljades 1989 tillstånd att bygga sjöbodar av två olika typer.

Typ 1 är 1,5 x 3 m och delas med mellanvägg till två mindre.

Typ 2 är 2,5 x 2 m.

I dag finns 5 sjöbodar typ 1 och 32 st. typ 2.

Bodarna är placerade i sju olika områden spridda över ön, med mellan två och nio bodar i varje grupp.

Sjöbodar år 1999

Båtklubben 40 år.

1962 utsågs en bryggkommitté, som skulle ordna båtplatser för småbåtsägarna. Kommittén föreslog bildandet av en båtklubb, som startades följande år.

Båtklubben, under ledning av en av våra kolonister, samlade under hösten/vintern 1965 ungdomar och föräldrar kring byggandet av segelbåtar -typ Jolly Scott. Man träffades en gång i veckan och när våren kom kunde 8 båtar sjösättas och klubben ordnade en mängd segeltävlingar under flera somrar. Några av de som startade sin segelbana här, har senare nått nationella framgångar i segling.

Båtklubben startade i mitten på 60-talet bingospel på Varholmen. Spelen var mycket uppskattad underhållning och gav naturligtvis också båtklubben pengar till förbättringar för medlemmarna. Bingospelen höll på till 1995.

1967 ansökte klubben hos föreningen om att få uppföra en småbåtsbrygga söder om affären. Den var främst avsedd för de nybyggda segelbåtarna och ansökan bifölls. 1977 var denna brygga i stort behov av renovering, och båtklubben åtgärdade detta 1981. Då bryggan även används som gästbrygga, stod föreningen för materialkostnaden.

1973 ansökte båtklubben om att få lägga ut en pontonbrygga för småbåtar i viken mot Hjuvik, vilket beviljades. Pontonen förlängdes sedan 1982 och 2001 med en sektion varje gång. För att lösa problemen med akterfästen inköptes 1990 Y-bommar, vilket har underlättat förtöjningen.

1991 uppförde båtklubben en båtuppläggningsramp, där radhusen stått samt inköpte en vagn för båtupptagning.

1994 lämnade man in en motion om att få bygga en gästbrygga i den s.k. AK-viken. Årsmötet avslog motionen då det var oklart om behovet stod i rimlig proportion till investeringen.

Båtklubben har arrangerat en rad uppskattade båtutflykter. Vid två tillfällen har båtar hyrts in för att komma ut till starten för Sail Training Race. Ångaren Bohuslän och m/s Evert Taube har gjort rundturer med båtklubbens medlemmar och deras vänner. Båtklubben har även stått för uppskattade landbaserade aktiviteter såsom skattjakter, gris- och piratfester.

Utflykt år 2000

Trafik.

På 1880-talet började ångbåtstrafiken till norra skärgården. Hjuvik blev första bryggan i det norra trafikområdet. Trafiken drevs av det 1872 bildade Nya Ångslupsbolaget.

Då bolaget misskötte trafiken, i synnerhet vintertid, tog de bofasta saken i egna händer och startade 1889 egen trafik med inhyrda ångare. Det nya företaget tog namnet Norra skärgårdens Ångbåts AB. Konkurrenten ledde till att biljettpriserna sänktes mycket kraftigt.

”Ångbåtskriget” ledde också till våldsamheter vid bryggorna med rättsprocesser som följde. Trots att Norra skärgårdens Ångbåts AB hade förankring hos ortsbefolkningen, förlorade man den långvariga kampen och gick i konkurs 1896. Även Nya Ångslupsbolaget hade lidit svårt av ”ångbåtskriget” och tvingades i konkurs 1921.

Öborna, som inte glömt 1890-talets vilda fejder, såg med viss skadeglädje på konkursen, även om de naturligtvis undrade hur trafiken skulle fungera i fortsättningen.

Marstrands Nya Ångfartygs AB tog över trafiken. 1923 invigdes Torslanda Flyghamn. Året därpå anlades Torslanda Havsbadskoloni på Skeppstadsholmen med egen ångbåtsbrygga.

1933 tillät Göteborgs kommun att det uppfördes stugor på Stora Varholmen och lät därför anlägga en brygga. Det blev ytterligare en angoring på väg mot Marstrand.

I mitten på 30-talet blossade det ett nytt ångbåtskrig upp. Nu var det Marstrandsbolaget man var missnöjd med. Lokalbefolkningen bildade Trafik AB Öckerö Skärgård. 1937 tog Öckeröbolaget över trafiken.

Under kriget var trafiken mycket begränsad. Man fick inte röra sig fritt i skärgården, kronan rekvirerade en del av båtarna och dessutom var det brist på drivmedel. Till Varholmsbor utfärdades passerkort för färd under dagen mellan Hjuvik och Stora Varholmen. 1947 upphörde båttrafiken från Göteborg till Hjuvik.

Efter kriget ökade biltrafiken lavinartat och vägnätet förbättrades. AB Linjebuss trafikerade Göteborg-Hjuvik, och deras passbåtar anlöpte Stora Varholmen vid den s.k. AK-bryggan, på vägen mellan Hjuvik och Nordöarna.

På 1960-talet införlivades Torslanda kommun med Göteborg. Vägverket startade sina stora gula bilfärjor från det nyanlagda färjeläget vid Lilla Varholmen och då fick även Öckeröbolaget ge upp.

Göteborgs spårvägar övertog därefter busstrafiken och färjetrafiken sköttes ett år med taxibåt. Sedan kom Göteborg överens med Öckerö kommun om att samordna trafiken.

Fjordskär år 2000

1983 upphörde Öckerö kommun att trafikera Hjuvik och därmed Stora Varholmen. Göteborgs Spårvägar hyrde då in Tullan från Knippla för trafik mellan Varholmen och Hjuvik.

Från 2000 sköts trafiken av Börjessons Sjötaxi.

Arkiv och styrelser

Under alla år har medlemmarnas intressen och synpunkter drivits genom en vald styrelse. Under de första åren (1934-45) var det Nykterhetsföreningen Origo som man hyrde av och som man förhandlade med i olika frågor. När Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar (FGK) 1946 fick överta kontraktet med Göteborgs stad, blev Stora Varholmens Havsbadskoloni en lokalförening i FGK. Nu fick våra önskemål och krav föras via FGK. Det finns en mängd protokoll, verksamhetsberättelser, skrivelser från 30-talet fram till våra dagar samlat i vårt arkiv. Vårt arkiv är deponerat hos "*Region- och Stadsarkivet Göteborg med Folkrorelsernas arkiv*", Otterhällegatan 5. Där förvaras det på betryggande sätt samt finns lätt att tillgå för alla.

När man gör en minnesskrift får man en samlad bild av alla de förbättringar som gjorts under åren. Dessa är resultat av gemensamma ansträngningar, där inte minst de förtroendevalda i våra styrelser har lagt ner ett stort arbete i olika frågor. Vi har därför gjort en sammanställning över alla dem som ingått i styrelserna under våra 70 år.

Jubileumsfirande genom åren

25-årsjubileum

1958-02-15 Restaurang Lejonet

30-årsjubileum

1963-11-30 Restaurang St. Erik

40-årsjubileum

1973-10-27 Guldhedsgården

50-årsjubileum

1983-10-22 Medborgarhuset Gamlestaden

60-årsjubileum

1993-08-07 Dansbanan Stora Varholmen

70-årsjubileum

2003-07-26 Dansbanan Stora Varholmen

Styrelserna tiden 1934-2003

1934-1945 Verkade föreningen för de kolonister som inte tillhörde Föreningen Origo, som arrederade ön av Göteborgs stad.
 1948-1964 Kassör och föreståndare samma person.
 1996-2003 Styrelsen utökades med biträdande föreståndare.

År	Ord- förande	Kassör	Sekre- terare.	Före- ståndare	Ledamot Bitr.förest.	Ledamot	suppleant	suppleant
1934	Carl Jonsson	Torsten Johansson	Karl Karls		Arvid Magnusson	Axel Jansson		
1935	Carl Jonsson	Linus Kjellgren	Karl Karls		Arvid Magnusson	Axel Jansson		
1936	Carl Jonsson	Linus Kjellgren	Karl Karls		Arvid Magnusson	Axel Jansson		
1937	Nicklas Olsson	Birger Karls	John Wiklund		Sven Jansson	Gunnar Johansson	F.O. Johansson	Hilmer Dahlgren
1938	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren		Sven Jansson	Vilhelm Larsson	Karl Olsson	Elof Svensson
1939	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren		Sven Jansson	Vilhelm Larsson	Karl Olsson	Elof Svensson
1940	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren		Sven Jansson	Vilhelm Larsson	Ernst Andersson	Carl Lylander
1941	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren		Sven Jansson	Vilhelm Larsson	Ernst Andersson	Carl Lylander
1942	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren		Sven Jansson	Vilhelm Larsson	Ernst Andersson	Carl Lylander
1943	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren		Sven Jansson	Vilhelm Larsson	Ernst Andersson	Carl Lylander
1944	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren		Sven Jansson	Ernst Andersson	Arvid Gustafsson	Carl Lylander
1945	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren		Sven Jansson	Ernst Andersson	Arvid Gustafsson	Carl Lylander
1946	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Sven Jansson		Ernst Andersson	Sven Elmén	Arvid Gustafsson

År	Ord- förande	Kassör	Sekre- terare.	Före- ståndare	Ledamot Bitr.förest.	Ledamot	suppleant	suppleant
1947	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Sven Jansson		Ernst Andersson	Sven Elmén	Arvid Gustafsson
1948	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Birger Karls	Arvid Gustafsson	Ernst Andersson	Sven Elmén	
1949	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Birger Karls	Arvid Gustafsson	Ernst Andersson	Sven Elmén	Ivar Lundberg
1950	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Birger Karls	Arvid Gustafsson	Ernst Andersson	Sven Elmén	Ivar Lundberg
1951	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Birger Karls	Arvid Gustafsson	Ernst Andersson	Sven Elmén	Ivar Lundberg
1952	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Birger Karls	Arvid Gustafsson	Sven Elmén	Gunnar Carlsson	Ivar Lundberg
1953	Nicklas Olsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Birger Karls	Arvid Gustafsson	Sven Elmén	Gunnar Carlsson	Ivar Lundberg
1954	Arvid Gustafsson	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Birger Karls	Ivar Lundberg	Sven Elmén	Gunnar Carlsson	George Jacobsson
1955	Sven Elmén	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Birger Karls	Ivar Lundberg	George Jacobsson	Gunnar Carlsson	Paul Pålvik
1956	Sven Elmén	Birger Karls	Hilmer Dahlgren	Birger Karls	Ivar Lundberg	George Jacobsson	Gunnar Carlsson	Paul Pålvik
1957	Ivar Lundberg	Sven Elmén	Paul Pålvik	Sven Elmén	Stig Sjö	George Jacobsson	Thure Unger	Birger Karls
1958	Ivar Lundberg	Sven Elmén	Paul Pålvik	Sven Elmén	Stig Sjö	George Jacobsson	Valter Hillsten	Birger Karls
1959	Ivar Lundberg	Sven Elmén	Stig Sjö	Sven Elmén	Paul Pålvik	George Jacobsson	Valter Hillsten	Birger Karls
1960	Gunnar Johannisson	Sven Elmén	Stig Sjö	Sven Elmén	Paul Pålvik	Valter Hillsten	Sigfrid Allén	Birger Karls
1961	Gunnar Johannisson	Eric Aronsson	Sigfrid Allén	Eric Aronsson	Stig Sjö	Valter Hillsten	Gunnar Jansson	Kurt Olofsson

År	Ord- förande	Kassör	Sekre- terare.	Före- stående	Ledamot Bitr.förest.	Ledamot	suppleant	suppleant
1962	Gunnar Johannisson	Eric Aronsson	Sigfrid Alléus	Eric Aronsson	Stig Sjöb	Valter Hillsten	Gunnar Jansson	Kurt Olofsson
1963	Gunnar Carlsson	Eric Aronsson	Valter Hillsten	Eric Aronsson	Stig Sjöb	Gunnar Johannisson	Gunnar Jansson	Kurt Olofsson
1964	Gunnar Carlsson	Eric Aronsson	Valter Hillsten	Eric Aronsson		Gunnar Johannisson	Gunnar Jansson	Kurt Olofsson
1965	Gunnar Carlsson	Kurt Olofsson	Valter Hillsten	Eric Aronsson		Gunnar Johannisson	Gunnar Jansson	Stig Sjöb
1966	Gunnar Carlsson	Kurt Olofsson	Rolf Andersson	Eric Aronsson		Gunnar Johannisson	Ture Andersson	Stig Sjöb
1967	Gunnar Johannisson	Gunnar Hellberg	Rolf Andersson	Karl Nilsson		Sigfrid Alléus	Ture Andersson	Nils Johansson
1968	Sigfrid Alléus	Gunnar Hellberg	Rolf Andersson	Ulf Forsberg		Börje Jidevik	Ture Andersson	Nils Johansson
1969	Sigfrid Alléus	Gunnar Hellberg	Rolf Andersson	Hans Lidman		Börje Jidevik	Ture Andersson	Nils Johansson
1970	Sigfrid Alléus	Gunnar Hellberg	Rolf Andersson	Hans Lidman		Börje Jidevik	Ingvar Andreasson	Nils Johansson
1971	Sigfrid Alléus	Gunnar Hellberg	Rolf Andersson	Hans Lidman		Börje Jidevik	Ingvar Andreasson	Nils Johansson
1972	Gunnar Jansson	Gunnar Hellberg	Rolf Andersson	Hans Lidman		Bengt Carlsson	Ingvar Andreasson	Nils Johansson
1973	Gunnar Jansson	Gunnar Hellberg	Rolf Andersson	Hans Lidman		Bengt Carlsson	Ingvar Andreasson	Ulf Forsberg
1974	Gunnar Jansson	Gunnar Hellberg	Rolf Andersson	Hans Lidman		Roger Eliasson	Bengt Carlsson	Ulf Forsberg
1975	Gunnar Jansson	Gunnar Hellberg	Rolf Andersson	Roland Bäckman		Roger Eliasson	Bengt Carlsson	Ulf Forsberg
1976	Gunnar Jansson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Roland Bäckman		Gunnar Hellberg	Bengt Carlsson	Ulf Forsberg

År	Ord- förande	Kassör	Sekre- terare.	Före- stående	Ledamot Bitr.förest.	Ledamot	suppleant	suppleant
1977	Gunnar Jansson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Roland Bäckman		Gunnar Hellberg	Bengt Carlsson	Ulf Forsberg
1978	Gunnar Jansson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Roy Carlsson		Gunnar Hellberg	Ture Andersson	Ulf Forsberg
1979	Gunnar Jansson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Roy Carlsson		Sture Mattsson	Ture Andersson	Leif Dahlgren
1980	Gunnar Jansson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Leif Dahlgren		Sture Mattsson	Billy Johansson	Roy Carlsson
1981	Gunnar Jansson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Leif Dahlgren		Sture Mattsson	Billy Johansson	Roy Carlsson
1982	Gunnar Jansson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Hans Eriksson		Sture Mattsson	Billy Johansson	Roy Carlsson
1983	Gunnar Jansson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Hans Eriksson		Ingvar Nilsson	Billy Johansson	Allan Janzon
1984	Gunnar Jansson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Sture Mattsson		Ingvar Nilsson	Billy Johansson	Allan Janzon
1985	Gunnar Jansson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Sture Mattsson		Lars-Göran Unger	Billy Johansson	Allan Janzon
1986	Hans Eriksson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Bengt Johansson		Lars-Göran Unger	Gunnar Jansson	Allan Janzon
1987	Hans Eriksson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Bengt Johansson		Lars-Göran Unger	Gunnar Jansson	Allan Janzon
1988	Hans Eriksson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Bengt Johansson		Lars-Göran Unger	Ulf Olofsson	Allan Janzon
1989	Hans Eriksson	Hans Lidman	Rolf Andersson	Bengt Johansson		Lars-Göran Unger	Ulf Olofsson	Allan Janzon
1990	John Alenvret	Hans Lidman	Rolf Andersson	Bengt Johansson		Lars-Göran Unger	Ulf Olofsson	Allan Janzon
1991	John Alenvret	Hans Lidman	Rolf Andersson	Bengt Johansson		Lars-Göran Unger	Ulf Olofsson	Allan Janzon
1992	John Alenvret	Ulla Remme-Larsson	Rolf Andersson	Björn Karlsson		Lars-Göran Unger	Monica Forsberg	Allan Janzon

År	Ord- förande	Kassör	Sekre- terare	Före- ståndare	Ledamot Bitr.förest.	Ledamot	suppleant	suppleant
1993	John Alenvret	Ulla Remme-Larsson	Eva Mattsson	Björn Karlsson		Bert Dahlén	Monica Forsberg	Per-Anders Milde
1994	John Alenvret	Remme-Larsson	Eva Mattsson	Björn Karlsson		Bert Dahlén	Monica Forsberg	Per-Anders Milde
1995	John Alenvret	Ulla Remme-Larsson	Eva Mattsson	Åke Jacobsson		Bert Dahlén	Monica Forsberg	Per-Anders Milde
1996	Jill Nordstrand	Pia Eriksson	Eva Mattsson	Åke Jacobsson	Gösta Unger	Bert Dahlén	Benny Frick	Per-Anders Milde
1997	Jill Nordstrand	Pia Eriksson	Lars Pettersson	Åke Jacobsson	Gösta Unger	Bert Dahlén	Benny Frick	Per-Anders Milde
1998	Jill Nordstrand	Pia Eriksson	Lars Pettersson	Monica Forsberg	Sture Mattsson	Bert Dahlén	Magnus Hellsten	Per-Anders Milde
1999	Jill Nordstrand	Pia Eriksson	Per Stenberg	Monica Forsberg	Sture Mattsson	Hans Eriksson	Magnus Hellsten	Gunde Gunnarsson
2000	Monica Forsberg	Sigurd Wallin	Per Stenberg	Jonas Mark	Hans Lidman	Hans Eriksson	Jill	Gunde Gunnarsson
2001	Monica Forsberg	Sigurd Wallin	Sure Mattsson	Jonas Mark	Hans Lidman	Hans Eriksson	Jill	Gunde Gunnarsson
2002	Sture Mattsson	Sigurd Wallin	Claes Olofsson	Jonas Mark	Per-Olof Sjöb	Hans Eriksson	Jill	Gunde Gunnarsson
2003	Sture Mattsson	Sigurd Wallin	Claes Olofsson	Anita Jansson	Per-Olof Sjöb	Marie-Louise Ewerstrand	Jill	Jonas Mark

Källor

- Koloniträdgården nr 3 1958
- Lundberg: Ivar: Stora Varholmen genom tiderna. 1973
- Andersson Rolf: Stora Varholmen och varholmsbor genom tiderna. 1983
- Blume: Historien om Lilla Varholmen 2000.
- Krantz Claes: Skeppet i gattet 1954
- Danielsson m.fl.: Stora Varholmen en studie av ett koloniområde 1974
- Wessberg Werner: Västra Hisingen-en bygd i förvandling 1995
- Rosenberg C. M: Geografiskt – statistiskt handlexikon öfver Sverige.1881-83
- Ortnamnen i Göteborgs- och Bohus län IV ortnamnen i v. Hisings härad 1936.
- Torslandamosaik, Torslanda Havsbadskoloni 1924-1974
- Nautisk tidskrift nr 12 1949
- Göteborgstidningen:
24 juli 1973
- Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning:
16 januari 1913
28 december 1944
18 juli 1970
1 oktober 1970
12 december 1970
18 december 1970
29 december 1970
13 juni 1980
- Arbetet:
4 april 1974
22 juni 1977

- Göteborgs-Posten:
16 september 1939 (Lördagsbilagan)
27 juli 1968
28 juli 1968
30 juli 1968
7 oktober 1970
4 april 1974
23 juni 1992
31 augusti 1998
- Torslandatidningen nr 6 2002
- Klubbnytt, Hjuviks båtklubb, nr 2 1982
- Björlanda-Torslanda Hembygdsförening:
Årsskrift 1981
Årsskrift 2003
- Broschyren "Robinsons ö". Utgiven 1914 på Lundéns tryckeri i Göteborg
- Verksamhetsberättelser, Protokoll, Korrespondens från Stora Varholmens Havsbadskoloni 1934-2002.
- Verksamhetsberättelser, Protokoll, Korrespondens från Varholmens båtklubb 1966-2002
- Göteborgs kommunfullmäktiges handlingar 1978 nr. 475
- Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1930 nr 531
- Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1936 nr 235
- Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar 1905-1980. Särtryck ur Göteborg förr och nu XIV 1980
- Foton, där ej annat anges, Sture Mattsson